

ושניהם אינן נושאים נשים, בין נשים כשרות כלומר: ישראליות, בין פסולות כגון שפחות [המותרות לעבד],⁽²⁾ שהכשרות אסורות לכל אחד שמא עבד הוא, והפסולות אסורות לכל אחד שמא אינו עבד אלא ישראל גמור, וישראל אסור בשפחה.⁽³⁾

ואם הגדילו התערובות שהאחד עבד והשני כהן ואדונו של העבד ושחררו זה את זה, ונמצאו אחד כהן ואחד ישראל:

הרי אלו נושאים נשים ראויות לכהונה בלבד, שהרי כל אחד ספק כהן הוא.

ואינן מטמאין למתים, שהרי כל אחד ספק כהן הוא.

והשלישי: שלא נחייב לשום אדם בעונש מן העונשים מספק.

הכהנת [אשת כהן שמת והניחה מעוברת]⁽¹⁴⁾ שנתערב ולדה הכהן בולד שפחתה, ונמצא כל אחד מהם שהוא ספק עבד של כהן ספק כהן:

הרי אלו התערובות אוכלים בתרומה, כי בין אם כהן הוא, ובין אם עבדו של כהן הוא, הרי הוא אוכל בתרומה.

וחולקין חלק אחד בגורן, מפרש לה בגמרא.

ושניהם אינן מטמאין למתים, שהרי כל אחד ספק כהן הוא.⁽¹⁾

והרש"ש כתב בזה לחומר הקושיא, שעבד אינו לוקה בשום מקום משום דבמלקות כתיב: ונקלה אחיך לעיניך, ועבד לא מיקרי אח, והיות ואין לוקה העבד בשום מקום, אין זה חידוש כל כך, ראה שם בכל דבריו.

2. והוא הדין שהיה יכול רש"י לפרש ד"פסולות" היינו ממזרת, שהעבד מותר בממזרת, ערוך לנר.

3. נתבאר על פי פירוש רש"י. אבל המאירי פירש: ואין נושאים נשים לא כשרות לכהונה ולא פסולות, לא כשרות שמא זה הוא העבד ואסור בכשרה, ולא בפסולות שמא זהו הכהן ואסור בפסולה, וכן משמע שמפרש הרע"ב במשניות.

ורש"י מיאן בזה, אף על פי דבפשוטו הנדון הוא על פסולות לכהונה, משום דהלשון "בין כשרות בין פסולות" משמע שהכשרות מותרות לזה ואסורות לזה, והפסולות מותרות לזה ואסורות לזה, ואם תפרש "פסולות לכהונה" דהיינו ישראליות הפסולות לכהונה, הרי לא תמצא "מותרות לזה ואסורות לזה" שהן אסורות

ספק ביטול מצות יבום כיון דאפשר בחליצה, אבל כשנושא את מי שהיא ערוה על אחיו נמצא מבטל מצות יבום לגמרי, כי אף חליצה אין שייך בערוה.

14. כן משמע שמשנתנו עוסקת באופן שכבר מת אדון השפחה והולד שנולד הוא יורשו, ממה ששינוי: הגדילו התערובות ושחררו זה את זה, וכן ממה ששינוי "וחולקין חלק אחד בגורן" [ראה בגמרא ביאור פייסקא זון], ומשמע שכל אחד הוא ספק עבדו של שני.

1. היינו למתים שאינם קרובים, אבל לקרובים הרי הם מיטמאים ממה נפשך, שאם קרובים הם מה טוב, ואם אינם קרובים הרי הוא אינו כהן אלא עבד, ערוך לנר.

ועל אף שאסורים שניהם ליטמאות למתים, מכל מקום אינן לוקין מספק, וכמו שמבואר בסיפא.

ובתוספות תמהו: למה לא הזכיר זאת התנא ברישא כמו בסיפא, [וראה מה שכתבו בזה המהרש"א וקרני ראם]!?

ואם אכל תרומת עצמו [כגון ישראל שירשה מאבי אמו כהן], הרי זה משלם את הקרן לעצמו משום כפרה, ומוכרה לכהן, ואת החומש נותן לכהן, [על פי תוספות בכתובות ל ב].

ואולם אם אכלו תרומה, אינן משלמין קרן וחומש שמשלם זר שאכל תרומה, אלא מפרישין חולין מתוקנין, והן נעשין תרומה, ונוטלין אותן לעצמן, ואינן צריכים ליתנן לכהן כשאר זר שאוכל תרומה, כי בממון — המוציא מחבירו עליו הראיה. (4)

ואולם אם נטמאו אינן סופגין את הארבעים, שהרי כל אחד אינו ספק כהן.

ואינן אוכלין בתרומה, שהרי כל אחד ספק ישראל הוא.

זר האוכל תרומה בשוגג, הרי זה מפריש חולין מתוקנים כמו הקרן שאכל, ובתוספת חומש, והן נעשים תרומה.

אם אכל תרומה השייכת כהן, הרי הקרן ניתן לאותו כהן שאכל ממנו, והחומש לכל כהן שירצה.

בהפרשה, "עכ"ל.

פשטות ביאור דבריהם: משנתנו מדברת במי שאכל תרומה של אחרים ולא של עצמו, שהרי אם של עצמו אכל אין צריך להשיענו שאינו נותן את הקרן, שהרי אפילו ודאי היה לא היה משלם קרן אלא לעצמו, אלא ודאי באכל תרומה של אחרים, ואם כן תיקשי לכאורה איך לא ישלם קרן, והרי גזלן הוא !?

אלא כוונת המשנה לומר, שאינו חייב ליתן תרומה זו דוקא לכהן, אף דבשאר תרומה חייב הוא ליתנו דוקא לכהן שאכל ממנו מדין תשלומי תרומה, אבל ודאי שצריך לשלם את התרומה או כל תשלום אחר מדין גזלן.

או שהמשנה מדברת באכל תרומה שלא הגיעה ליד כהן שהיא ממון שאין לו תובעין, שמדין גזלן אינו חייב לשלם, וקמ"ל המשנה שאף מדין תשלומי תרומה אינו צריך ליתן את התשלומין לשבט כיון דספק כהן הוא.

והמאירי כתב כאן: "ואם אכלו אין משלמין קרן וחומש שכל אחד אומר כהן אני ואיני בדין זרות לשלם חומש אלא שמשלם קרן בלבד, בין שאכלה לכהן שניתנו לו בין שאכלה לישראל קודם שנתנה; ויש מפרשים דוקא שאכלו לכהן משניתנה לו, אבל אכלה לישראל קודם שנתנה,

בין כך ובין כך, ולכן פירש רש"י דה"כשרות" הן ישראליות המותרות לכהן ואסורות לעבד, ו"פסולות" הן שפחות המותרות לעבד ואסורות לכהן.

ועוד, שהרי התנא של משנתנו — בהמשך המשנה — קורא לכשרות לכהונה "ראויות לכהונה" ולא "כשרות".

בירושלמי נסתפקו אם יכולין להעיד עדות כאחת, דהיינו שיבואו שניהם ויעידו אותה עדות ותיחשב עדותן כעדות של עד אחד, שהרי עבד אינו כשר לעדות.

ואמרו בירושלמי שאין מקבלין אותן, הואיל והוי עדות שאי אתה יכול להזימה [שאינה עדות] היות ואין יודעים מי הוא העד; על פי הפני משה וקרוב העדה.

4. כתבו התוספות בכתובות ל ב ד"ה זר וז"ל: "אפילו אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי, משלם [קרן] כפרה לעצמו, וחומש לכהן.

ואם תאמר: הא דתנן "אם אכלו בתרומה אין משלמין קרן וחומש", ואמאי כיון דכפרה הוא ליחייבו מספק !?

ויש לומר, דודאי צריכין להפריש, אבל אין נותנין לכהן, ולפי זה צריך לומר שהכפרה תלויה

שלהם מיריהם, שהרי יכולים לטעון שהם כהנים, ודין חרמים שהחרימו הכהנים שהם שלהם, ובהמשך מפרשת המשנה מה יעשו בבכורותיהם.

ופטורין מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקיבה — שכל ישראל חייב לתת לכהן מבהמותיו — כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

ובכורו של כל אחד מהם — שאם היה ישראל ודאי היה צריך ליתנו לכהן — **יהא רועה עד שיסתאב** [יפול בו מום], ואז יחזיקנו מספק ולא יתנו לכהנים, שהרי אין בו איסור זרות אלא איסור גזל, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

אבל אם לא ימתין עד שיפול בו מום אלא יקריבנו על גבי המזבח, שוב לא יוכל לאכול את בשרו השייך לו מספק, היות ואינו נאכל אלא לכהנים וזר אסור באכילתם, וזה שספק ישראל הוא, הרי הוא אסור באכילתו.⁽⁷⁾

ואינן חולקין על הגורן, אין נותנים להם תרומה על הגורן, שהרי אחד מהם אינו כהן אלא עבד משוחרר.⁽⁵⁾

ומוכרין את התרומה והדמים שלהן.

תרומה שהפרישו הספקות מגורנם אינם צריכים ליתנה לכהן מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. והיות שאין הם יכולים לאכול את התרומה, הרי הם מוכרים את התרומה לכהן, והדמים שלהם.

ואינן חולקין בקדשי המקדש, כגון עורות הקדשים הניתנים לכהנים.⁽⁶⁾

ואין נותנים להם קדשים.

אין נותנים להם בכורות בהמה וחרמים הניתנים לכהנים, שהרי ספק ישראל הם.

ואולם אין מוציאין את הבכורות והחרמים

ובטעם הדבר שאין נותנין להם אפילו עורות [כלומר: ואפילו יבואו שניהם בדרך ממה נפשך], כתב הרש"ש דהוא גזירה משום שאר קדשים.

ואולם הרע"ב כתב: דלכל חד מינייהו אמרינן אייתי ראייה דכהן את ושקול.

7. יש להקשות:

א. למה אמר "ובכורו" לשון יחיד, ובכל המשנה דיבר בלשון רבים! ?

ב. איך ירעה עד שיסתאב והרי עובר בכל תאחר! ?

ובערוך לנו יישב קושיא אחת בחברתה, שמשנתנו עוסקת בבכור שירשו שניהם כאחד מן הכהן דממה נפשך אחד מהם יורשו וחולקין אותו בין שניהם, ואמרינן בגמרא ראש השנה [ו]

אע"פ שהיה בדעת ישראל ליתנה לכהן אחר אינו משלם כלום, ואין ישראל צריך להפריש אחרת, וכן דעת רבותי נוטה, "עכ"ל.

5. ואפילו אם יבואו שניהם על הגורן ויאמרו: אם כהן אני תנו לי בשבילי, ואם חברי כהן תנו לי בשבילי, אפילו הכי אין חולקין, כי היות ואין הם רשאים לאכול אין חולקים להם שמא יבואו לאוכלו, תוספות.

6. כן פירש רש"י; והטעם שלא פירש רש"י על שאר קדשים הניתנים לכהנים, היינו משום שהוא בכלל מה שאמרו ואינן חולקין על הגורן משום שאין יכולים לאוכלו, והוא הדין קדשים, ולכן פירש רש"י בעורות קדשים שאינם עומדים לאכילה, וראה גם במאירי.

הבינה הגמרא בסלקא דעתין, דהיינו שחולקין לשניהם חלק אחד בגורן, ותמיהה הגמרא על כך:

חלק אחד! ? והרי פשיטא שאין נותנין להם שני חלקים, כי העבד אינו מקבל תרומה בשביל עצמו אלא בשביל רבו, והרי אחד מהם הוא העבד של רבו! ?

ומשנינן: **אימא: חלק כאחד**, שאין נותנים לאף אחד מהם תרומה על הגורן בלא חבירו, שכל אחד ספק עבד הוא, ואין חולקין תרומה לעבד בלא רבו, כדמפרש ואזיל.⁽⁸⁾

ואם כן, הרי **תנן** במשנתנו **כמאן דאמר אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו**, שעל ידי זה יודעים כולם שמשום רבו חלקו לו.

דתניא: כהנת [אשת כהן שמת והניחה מעוברת] שנתערב ולדה בולד שפחתה, שניהן [העבד ורבו שאין ידוע מי הוא רבו של מין] יוצאין לגורן ונוטלין חלק אחד, שאין חולקין תרומה לעבד, אלא אם כן רבו עמו, דברי רבי יהודה.

והטעם הוא משום שאם יחלקו לאחד בלא השני שמא יחזיקוהו על ידי כך בכהן, והרי יתכן שהוא עבד.⁽⁹⁾

רבי יוסי אומר: יכול — כל אחד שבא לחלוק — **שיאמר: אם כהן אני, תנו לי**

ונותנין עליו [על כל אחד ואחד] **חומרי כהנים וחומרי ישראלים**, מפרש בגמרא מה באה פיסקא זו לרבות.

גמרא:

שנינו במשנה: **מתו הכשרים:**

ותמיהה הגמרא על לשון המשנה הקוראת לבנים הודאין "כשרים":

אלא הנך — אלו הספיקות המעורבין — וכי משום דאייערוב להו הוו להו פסולין [וכי התערובות פסולים הם]? עד שאתה קורא את הודאין שאינן ספיקות "כשירין"?

אמר תירץ רב פפא: אימא: מתו הודאין.

שנינו במשנה: [התערובות] **לבני הכלה** — אחד חולץ ואחד מייבם:

ומפרשת הגמרא: **דוקא מיחליץ והדר יבומי** [קודם יחלוץ האחד ואחר כך יוכל השני לייבם].

אבל יבומי ברישא — לא [לא ייבם קודם שיחלוץ השני], משום דאפשר **קפגע ביבמה לשוק**, אם המיבם אינו בן הכלה.

שנינו במשנה: **כהנת שנתערב ולדה בולד** שפחתה הרי אלו אוכלין בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן:

8. ואולם דוקא על הגורן אין נותנין לו, אבל משגרין לו לביתו, כמבואר בברייתא בהמשך הסוגיא.

9. נכתב ונתבאר על פי רש"י בכתובות כח ב.

בן שירש אינו עובר בכל תאחר, וזו היא ששנינו "ובכורו" לשון יחיד ולא "ובכורים" דבכור זה אינו אלא של אחד מהם רק שאין אנו יודעים מי הוא.

לכהונה על פי, כי אותו פלוני עבד היה, והיה חולק בגורן בשביל רבו.

תמהה הגמרא: וכי "העלו" סלקא דעתך, היתכן שתיגרם תקלה על ידו שיעלו עבד לכהונה על פיו?!?

והרי השתא אפילו לבהמתן של צדיקים — כחמורו של רבי פנחס בן יאיר⁽¹²⁾ — אין הקב"ה מביא תקלה על ידן —

צדיקים עצמן לא כל שכן שלא יביא הקב"ה תקלה על ידן?!?

אלא אימא, תקן את הברייתא, שכך אמר: בקשו להעלות עבד לכהונה על פי! אך לבסוף התברר הדבר, ולא העלו.

ומעשה שהיה כך היה: חזא, ראה רבי אלעזר בר צדוק בעבד שחולקים לו תרומה בגורן

בשביל עצמי. ואם עבד של כהן אני, תנו לי בשביל רבי.

וטעם מחלוקתם הוא:

כי במקומו של רבי יהודה, היו מעלין מחלוקת תרומה בגורן ליוחסין.⁽¹⁰⁾

כל מי שהיו רואים אותו חולק תרומה בגורן היו מחזיקים אותו בכהן, ולכן אמר רבי יהודה שלא לחלוק לעבד בלי רבו.

ואילו במקומו של רבי יוסי לא היו מעלין מחלוקת תרומה בגורן ליוחסין, ולכן אין לחוש אם יחלקו גם לעבדים.⁽¹¹⁾

תניא: אמר רבי אלעזר בר צדוק:

מימי לא העדתי אלא עדות אחת, והיא: שחלקו תרומה בגורן לפלוני, והעלו עבד

לעלות, ולכן נחלקו אם לחלוק לזה בלא זה או לא.

ואף שבפשוטו היה נראה כפירוש ראשון, שהרי לפי פירוש שני אין כאן מחלוקת כלל, שאף רבי יהודה מודה שבמקומו של רבי יוסי אין בזה חשש, ורבי יוסי יודה במקומו של רבי יהודה, ולשון הגמרא הרי משמע שנחלקו בכל מקום.

אבל ברש"י כתב כאן "היו מעלין מתרומה ליוחסין, וכו' הלכך אין חולקין לו דלא ליתי לאסוקי ליוחסין", וכן כתובות כח ב כתב "במקומו של רבי יהודה [היו מעלין מתרומה ליוחסין], משום הכי אמר אין חולקין", ועל פי דבריו נתבאר בפנים, [וראה מה שנחלקו תוספות ורש"י בסוכה נא א ד"ה מעלין].

12. בחולין ז' מבואר, שרבי פנחס בן יאיר הגיע לאכסניא עם חמורו, ושמו שעורים לפני חמורו

10. סתם "יוחסין" שבש"ס הוא לענין כשרות ופסול חיתון של ישראל, אבל כאן בהכרח שהכוונה היא "כהונה", ובפרט לפי השיטות דאין סתירה בין כהונה לממזרות, שבודאי אין להעלות מתרומה ליוחסין שבכל הש"ס; וראה כתובות יג א "מעלה עשו ביוחסין" ופירש רש"י "בכהונה", אלא שהנידון שם הוא לענין נשים כשרות ופסולות לכהנים, ולא לענין כהונה עצמה.

11. את דברי הגמרא יש לבאר בשני אופנים: האחד: יסוד מחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי אם יש לחוש שמא יחזיקוהו בכהן על ידי החלוקה, ומתוך שנחלקו בזה לפיכך היו נוהגים במקומו של זה להעלות ובמקומו של זה לא להעלות.

השני: יסוד מחלוקתם הוא משום שבמקומו של זה נהגו לעלות ובמקומו של זה לא נהגו

באתריה דרבי יוסי [במקומו של רבי יוסי] שחלקו לו תרומה בגורן, ואזל אסהיד על כך באתריה דרבי יהודה [הלך להעיד על מעשה זה במקומו של רבי יהודה] שם לא היו חולקין תרומה לעבדי כהנים. (13)

תנו רבנן: עשרה כהנים אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות, ואלו הן:

א, ב, ג: הרש שוטה וקטן, ומפרשת הגמרא את הטעם של כולם בהמשך.

ד, ה: טומטום ואנדרוגינום.

ו. והעבד שבא לחלוק בשביל רבו.

ז. והאשה שבאה לחלוק בשביל בעלה הכהן.

ח, ט: והערל אפילו אם מתו אחיו מחמת מילה ולכן לא מל, והטמא.

י. ולכהן הנושא אשה שאינה הוגנת לו, הפסולה לכהונה.

וכולן משגריין להם לבתיהם שיאכלו. ואף הערל, שאינו אוכל בעצמו, יאכילנו לנשיו ולעבדיו.

חזין מטמא, (14) וכהן הנושא אשה שאינה הוגנת לו.

ומקשה הגמרא:

בשלמא חרש שוטה וקטן ניחא הטעם שאין חולקין להם תרומה, משום דלאו בני דיעה נינהו, ויש בזה משום זילות התרומה לחלוק להם בגורן לעין כל. (15)

ובשלמא טומטום ואנדרוגינום נמי ניחא הטעם שאין חולקין להם, משום דבריה ק-א בפני עצמה נינהו, כלומר: בריות משונות הן, ויש בחלוקת תרומה להם לעין כל, משום זילות התרומה.

ובשלמא עבד נמי ניחא הטעם שאין חולקין לו, משום דדילמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין, שמא יבואו להעלותו ליוחסין על סמך שראוהו חולק בגורן.

ובשלמא ערל וטמא ניחא הטעם שאין חולקים להם תרומה, משום דמאיסי [מאוסים הם] ויש בזה משום זילות התרומה.

ובשלמא נושא אשה שאינה הוגנת לו שאין חולקין לו, משום קנסא על שעבר ונשא נשים שאינן כשרות לכהונה.

לאכול ולא אכל, ואמר להם רבי פנחס בן יאיר: שמא אינם מעושרים, ואכן לאחר שעישרו את השעורים אכל החמור.

והטעם שנמנע החמור מלאכול טבל הוא משום שאם יאכל החמור את הטבל נמצא שבעל הבהמה נהנה מן הטבל "הנאה של כילוי", ואין הנאה של כילוי מותרת בטבל, תוספות לעיל סז ב.

13. נתבאר על פי רש"י בכתובות כח ב ד"ה ואסהיד באתריה דרבי יהודה.

14. כתב רש"י: חזין מטמא וכו' "לקמיה מפרש", ואולם לא מצינו בגמרא לקמן שתתיחס הגמרא בהדיא לפרש את הטעם בטמא ואף לא בנושא אשה שאינה הוגנת לו, וברש"י מבואר לקמן שהטעם בשניהם משום קנס, בטמא על שלא נזהר לשמור את עצמו בטהרה, ובנושא אשה שאינה הוגנת לו שהרי עבר על איסור.

15. כן פירש רש"י; ואולם בתוספות מבואר הטעם משום שאינם בני דעה לשומרם בטהרה, ראה עוד שם.